

Går ondska i arv?

Den skeva platsen är inte lätt att skriva om. Jag läste den i somras efter att den länge legat och kastat uppfordrande blickar från nattygsbordet. Boken beskrevs allmänt som tung och svårtillgänglig men också mycket bra. En bok som krävde tid och koncentration.

Redan omslaget sätter tonen. En kvinna som med blodiga knogar och en skalpell i handen sprättar upp/fogar ihop ett söndertrasat landskap*. Läsandet gick långsamt i början. Första meningen i boken sträcker sig över en hel sida. Språket växlar också mellan svenska, spanska, katalan, tyska och franska (allt utmärkt översatt). Men väldigt snabbt blev jag fast.

Caterina Pascual Söderbaum skriver sin egen familjehistoria i flera generationer under 1900-talet. Med hjälp av släktokument kombinerade med verkliga händelser utforskar hon mörker, skräck och ondska. Alltifrån farfadern som anmäler sig som frivillig till Hitlers armé i Ryssland, till fadern som i tidiga tonår läser *Mein Kampf* och låter binda in den med sitt eget namn bredvid Adolf Hitlers. Han drömmer om Tredje riket, talar om spanska inbördeskriget som befrielsekriget och tjänstgör som lojal militär under Franco i spanska Sahara. Modern var släkt med **Kristina Söderbaum**, en svensk skådespelare och en av nazitysklands stora filmstjärnor, gift med Goebbels främste filmmedarbetare. Mest känd för filmen *Jud Süß*, som vid visningarna gav upphov till spontana pogromer. Så antisemitisk att den fortfarande är förbjuden i många länder.

Mot denna bakgrund möter, i slutet av femtiotalet, den svenska 19-åriga **Gertrud Söderbaum**, Caterinas mor, på färjan från Barcelona till Teneriffa, den avsevärt äldre spanske främlingslegionären **Salvador Pascual Pascó**, Caterinas far. Han är redan gift och har flera barn, något man aldrig talar om i

familjen och som Caterina under barndomen bara svagt uppfattar. På dopfotografiet syns fadern i full militärmundering stolt posera. På väggen bakom dem, ett porträtt av Hitler, som hänger kvar under hela uppväxten.

Barndomshemmet i Lleida i Katalonien, är kallt, mörkt och dystert, präglad av den våldsamma fadern, hans alkoholism och moderns psykiska ohälsa. Caterina, som adresserar sig "du" boken igenom växer upp som ett mycket ensamt barn. Hon ställer sig utanför berättelsen, observerar och registrerar med minutiös precision. Ingenting går att slippa undan, missa eller glömma bort.

Parallellt med familjehistorien väver hon in Nazi-Tyskland och Franco-Spanien med smärtsamma nerslag i Europas våldsamma 1900-tal.

– **Slott Hartheim** i Österrike där nazisternas eutanasi-program verkställs och där personalen försöker förtränga det som pågår med fester, sprit och sex.

– **Haus Schoberstein vid Attersjön** i Österrike, dit de anställda vid Tredje Rikets avlivningskliniker och förintelsläger åker för att vila upp sig.

– **Château Bardou**, en barnbörds-klinik vid spanska gränsen i Frankrike som tar emot kvinnor från lägren på stränderna dit de förvisas när de flyr från Francos trupper.

– Interneringslägret i **Rivesaltes** i Frankrike där spanska flyktingar, romer, judar och statslösa samlas upp för att deporteras vidare till Auschwitz.

– **Villa Saint-Jean** i Frankrike, en småbarnskoloni för de svårast undernärda barnen från de franska interneringslägren.

Vi får möta människorna i deras vardag på respektive platser. Hur kan det onormala normaliseras? Hur kan till synes vanliga människor arbeta på avlivningskliniker och i förintelsläger? Vilka mekanismer gör att de finner sig? Alla vet, många känner obehag, men ingen ifrågasätter. Förnekelsen är total. De goda krafter som finns, visas i korta glimtar, men de har ett till

synes hopplöst utgångsläge.

Caterina Pascual söker efter mönster i det stora och i det lilla. Efter en livsåskådning. Är det möjligt att i spillrorna av en ond mänsklighet, resa sig och skapa en ny och bättre värld för de som kommer efter?

Den skeva platsen är en **enastående** berättelse, med ett fantastiskt språk. Krävande och utmanande. Den ställer livsviktiga frågor om ondska, ansvar, skuld och skam. Går ondska i arv? Hur gör vi plats för godhet? Går det att leva fri i skuggan av sin historia? Boken förtjänar både uppmärksamhet, erkännande och en stor läsekrets.

Caterina Pascual Söderbaum skrev på sin livsberättelse i mer än tio år. Hon färdigställde den med möda, svårt sjuk och avled innan den gavs ut.

Heléne Nellvik

* Ett utsnitt ur "Asylum" ett fotografi av Lovisa Ringborg.

Den skeva platsen

Caterina Pascual Söderbaum

Albert Bonniers Förlag

Caterina Pascual Söderbaum (1962 – 2015) levde omväxlande i Sverige och i Spanien. Hon var verksam som tolk och översättare från svenska och engelska till spanska och katalan. Hon skrev två böcker. Hennes debut, novellsamlingen, *Sonetten om andningen* kom 2001 och gavs ut i nytryck 2019. *Den skeva platsen*, hennes sista bok gavs ut postumt 2016.